

**SPECIALNO PEDAGOŠKA DEJAVNOST
ZA PRILAGOJEN IZOBRAŽEVALNI PROGRAM
Z NIŽJIM IZOBRAZBENIM STANDARDOM**

Specialno pedagoška dejavnost

SOCIALNO UČENJE

- 1. razred: 35 ur
- 2. razred: 35 ur
- 3. razred: 35 ur
- 4. razred: 35 ur
- 5. razred: 35 ur
- 6. razred: 35 ur

Osnutek specialno pedagoške dejavnosti za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za socialno učenje so pripravile:

Bojana Čaf, OŠ Bojana Iliča, Maribor

Marjana Šah Štok, OŠ Glazija, Celje

Jožica Gramc, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana

KAZALO

Oprelitev specialno pedagoške dejavnosti socialnega učenja

Splošni cilji

Cilji in predlagane dejavnosti

Primeri dejavnosti

**Znanja, ki jih morajo imeti izvajalci specialno pedagoške dejavnosti
socialnega učenja**

Didaktična priporočila

1. OPREDELITEV SPECIALNO PEDAGOŠKE DEJAVNOSTI ZA SOCIALNO UČENJE

Šola je kompleksen socialni prostor, ki vsem vpletenim, učencem in učiteljem, daje zelo raznolike možnosti za socialno učenje. Pri tem pa moramo upoštevati individualne razlike med posamezniki.

Socialno učenje pomaga tako učencem kot učiteljem, da se med seboj spoznavajo, se učijo poslušati drug drugega, razumevati in se vživljati v drugega, sprejemati in reševati različne konfliktno situacije.

Socialno učenje vključuje vse vrste vedenj, ki jih mora obvladovati posameznik, da se lahko učinkovito in konstruktivno vključi v socialno okolje.

Socialno učenje zajema modele spoznavanja, razumevanje in usmerjanje sebe, drugih ljudi in medosebnih interakcij v formalnih in neformalnih skupinah. Gre za zavestnejše izbire učinkovitih in zadovoljivih ravnanj v socialnih situacijah, ob čemer kaže posebno pozornost nameniti čustveni dimenziji.

Smernice socialnega učenja poudarjajo potrebo po specifičnih učnih priložnostih, ki učence spodbujajo k uporabi in vadbi socialnih spretnosti, z izražanjem njihovega lastnega pogleda na odnose, ob upoštevanju primernih oblik medosebnih interakcij v različnih socialnih kontekstih.

Učinkovita in konstruktivna socialna integracija pomeni sposobnost učenca, da v socialni sredini uspešno zadovoljuje svoje osnovne psihosocialne potrebe in upošteva potrebe drugih.

Ključne kvalitete, ki so bistvenega pomena za osebnostni in socialni razvoj učencev, so osnovne osebne, medosebne in komunikacijske spretnosti, poznavanje in razumevanje sebe, medosebnih odnosov, pravic in dolžnosti ter dela.

Brez socialnih spretnosti učenci ne morejo učinkovito funkcionirati v medosebnih odnosih, se spopadati z življenjskimi zahtevami in konstruktivno prispevati k razvoju družbe, ko odrastejo.

2. SPLOŠNI CILJI SPECIALNO PEDAGOŠKE DEJAVNOSTI

- **Spoznavanje in razumevanje sebe in drugih v socialnem okolju**
- **Spodbujanje občutka pripadnosti v skupini**
- **Ozaveščanje in razumevanje svojih temeljnih potreb**
- **Spoštovanje osebnosti drugih**
- **Razumevanje različnosti kot kvalitete med posamezniki, skupinami in kulturami**
- **Učenje sobivanja**
- **Razvijanje solidarnosti in medsebojne pomoči**
- **Spodbujanje ustvarjalnosti v socialnih interakcijah**
- **Razumevanje vpliva vedenja na doživljanje in ravnanje drugih**
- **Vživljanje v različne vloge**
- **Razvijanje realne podobe in pozitivno samovrednotenje**
- **Razvijanje občutka za odgovorno delovanje v različnih socialnih okoljih**
- **Prepoznavanje čustev in obvladovanje čustvenih reakcij**
- **Vzpodbujanje jasnega zražanja čustev**
- **Prepoznavanje in spoštovanje čustev drugih ljudi**
- **Vzpodbujanje jasnega izražanja stališč in vrednot**
- **Razvijanje sposobnosti za ustvarjalno socialno komuniciranje in razumno argumentiranje**
- **Razvijanje in spodbujanje komunikacijskih strategij**
- **Konstruktivno reševanje konfliktnih situacij**
- **Razvijanje kritičnega mišljenja**
- **Razvijanje samostojnosti pri sprejemanju odločitev**
- **Ozaveščanje in razumevanje svojih temeljnih potreb za kakovostno življenje**
- **Razvijanje temeljne etične in državljanske občutljivosti**

3. CILJI IN PREDLAGANE DEJAVNOSTI

Učenci si pridobivajo pozitivni čustveni in razumski odnos do svojega telesa. Začenjajo se zavedati, da je telo zanje najbolj naravna socializacijska danost, saj se z njim lahko uspešno izražajo.

- ◆ **Opisujejo sami sebe**
- ◆ **Prepoznavajo svojo podobo v ogledalu, na fotografiji**
- ◆ **Ugotavljajo telesne podobnosti in razlike med posamezniki**
- ◆ **Prepoznavajo razlike med spoloma**
- ◆ **Gibalno izražajo svoje občutke**
- ◆ **Prepoznavajo čustveno izražanje drugih**
- ◆ **Učijo se osnovnih načinov komuniciranja s svojim telesom (rokovanje, pozdrav, trkanje....)**

Igra je učinkovito sredstvo razvoja in motivacije in je sredstvo zoper najrazličnejše težave, od učnih do čustvenih.

Igra omogoča učencem in učiteljem številne interakcije. Te pa so pomembna sestavina učenja in poučevanja, saj več kot ima otrok priložnosti za interakcijo z vrstniki, starši in učitelji, več različnih pogledov spoznava. Z igro učenci presojujejo in ocenjujejo različne situacije in se tako soočijo z vzroki in posledicami svojega vedenja.

Skozi igro učenci doživljajo zadovoljstvo in uspeh, kar pozitivno vpliva na doživljanje in vrednotenje sebe.

- ◆ Vživljajo se v različne vloge
- ◆ Vzpostavljajo stike z drugimi
- ◆ Prepoznavajo različne čustvene izraze pri sebi in drugih
- ◆ Spoznajo pomen sporazumevanja znotraj skupine
- ◆ Razvijajo sposobnosti za sporazumevanje
- ◆ Uveljavljajo se v skupini
- ◆ Spoznajo pomen upoštevanja interesov in potreb drugih
- ◆ Spoznajo pomen pravil skupine
- ◆ Sprejmejo povabilo k igri
- ◆ Samoiniciativno se vključujejo v igro

Učence spodbujamo k nebesednemu in besednemu izražanju svojih misli, čustev, želja, izkušenj, domišljije in ustvarjalnosti.

- ◆ Gibalno izražajo misli, čustva, želje
- ◆ Likovno izražajo misli, čustva, želje
- ◆ Besedno izražajo misli, čustva, želje
- ◆ Spoznajo pomen sporazumevanja
- ◆ Razvijajo domišljijo in ustvarjalnost v različnih socialnih situacijah

Učence spodbujamo, da spontano reagirajo na potrebe posamezne situacije in pri tem uporabljajo lastno domišljijo in ustvarjalnost.

- ◆ Opazujejo dogajanje v skupini
- ◆ Vživljajo se v različne socialne situacije in vloge
- ◆ Prepoznavajo različne čustvene izraze pri sebi in drugih
- ◆ Ustvarjalno in aktivno sodelujejo v skupini

Učenci se učijo prepoznavati lastna čustva in se vživljati v čustva drugih ljudi.

- ◆ Prepoznavajo različne čustvene odzive pri sebi
- ◆ Prepoznavajo različne čustvene odzive pri drugih
- ◆ Jasno izražajo svoje misli, občutke, ideje
- ◆ Nebesedno in besedno izražajo svoja čustva
- ◆ Zaznavajo čustva in motive drugih
- ◆ Vživljajo se v čustva drugih

Učenci se učijo prepoznavanja čustev in obvladovanja čustvenih reakcij. Vzpodbujamo jih k sporočanju svojih doživljanj in čustev. Znajo obvladovati izražanje čustev, prijetnih in neprijetnih. Občutljivi so do čustev drugih in so sposobni sočustvovati z drugimi. Sodoživljajo čustveno bolečino drugih.

- ◆Opazujejo lastna čustva in spremljajo lastno počutje med igrami oz. dejavnostmi
- ◆Prepoznavajo lastna čustva
- ◆Izražajo svoja čustva, tako prijetna kot tudi neprijetna
- ◆Pripovedujejo in analizirajo svoje osebne izkušnje pozitivnega in negativnega socialnega vedenja
- ◆Samokontrolirano in situaciji ustrezno odreagirajo v različnih čustvenih situacijah
- ◆Vživljajo se v občutke drugih v medsebojnih interakcijah in ob tem razvijajo občutljivost do čustev drugih

Na podlagi razvijanja medsebojne povezanosti, občutkov zaupanja, varnosti, pripadnosti, se povečuje in utrjuje učenčev pozitiven odnos do življenja. Ob tem krepimo samozavedanje, dostojanstvo in človečnost.

- ◆Razvijajo občutek zaupanja, sprejetosti, varnosti in pripadnosti
- ◆Krepijo medsebojno povezanost
- ◆Spoznajajo medsebojne podobnosti in razlike
- ◆Sprejemajo različnost pri sebi in drugih
- ◆Krepijo pozitiven odnos do življenja

Učenci razvijajo pripravljenost za besedno izražanje kot medsebojno dejavnost, pri kateri je treba spoštovati sogovorca. S tem krepijo razumevanje in zavedanje pomena vzajemnosti v komunikaciji. Usposablajo se za učinkovitejšo komunikacijo – učinkovite načine lastnega sporočanja in sprejemanja sporočil drugih.

- ◆Spoznajo pomen govora pri izražanju svojih čustev, potreb, želja
- ◆Razvijajo jezikovno spretnost v pogovoru o lastnih občutkih, čustvenih odzivih in medsebojnih odnosih
- ◆Naučijo se spoštovati sogovorca in ga poslušati
- ◆Spoštujejo kulturne, spolne, verske in druge razlike med spoloma
- ◆Razvijajo toleranco, strpnost, razumevanje do različnosti med posamezniki

Učenci spoznavajo, da je komunikacija medosebna dejavnost, ki jim odpira nove možnosti za zadovoljevanje vedoželjnosti, spoznavanje predmetnega, duhovnega in domišljjskega sveta, razumevanje sebe in drugih.

- ◆Utrjujejo besedno komunikacijo
- ◆Spoznajajo različne načine komunikacije
- ◆Vživljajo se v različne življenjske situacije

◆ Sprejemajo spremembe in novosti

Učence vzpodbujamo k samostojnosti in odgovornemu ravnanju v skupini. Ob pridobljenih izkušnjah spoznavajo, da se s takšnim ravnanjem povečuje njihova zmožnost delovanja v lastnem okolju. Učencem želimo pomagati, da bi razmišljanje o socialni naravi njihovih dejanj postalo njihova navada. S tem vzpodbujamo zavedanje socialno sprejemljivega vedenja.

- ◆ Sprejemajo odgovornost za svoja dejanja
- ◆ Ustrezno ocenjujejo svoje zmogljivosti
- ◆ Sprejemajo določene zadolžitve
- ◆ Upoštevajo mnenja drugih
- ◆ Sklepajo kompromise
- ◆ Upoštevajo zaupnost in diskretnost v medsebojnih odnosih
- ◆ Razumejo in sprejemajo svoje prednosti in pomanjkljivosti
- ◆ Analizirajo svoje osebne izkzšnje pozitivnega in negativnega socialnega vedenja
- ◆ Predvidijo posledice svojega vedenja
- ◆ Sprejemajo povratne informacije o svojem vedenju in dajejo povratna sporočila drugim

Učenci razvijajo in ohranjajo zanimanje za druge, kažejo občutljivost do človeških potreb, različnosti in socialnih problemov.

- ◆ Pozorno poslušajo druge
- ◆ Vživljajo se v vloge drugih in jih razumejo
- ◆ Zavedajo se svojih potreb in spoštujejo potrebe drugih
- ◆ Razvijajo strpnost do drugih
- ◆ Spoštujejo različnost vsakega posameznika
- ◆ Negujejo prijateljske odnose z drugimi
- ◆ Pripravljene so pomagati drugemu

S socialnimi interakcijami ustvarjamo ugodno socialno klimo, v kateri spodbujamo medsebojno zaupanje, samozavest in spoštovanje. Učencem dajemo vedeti, da lahko kot posamezniki pripomorejo k skupinskemu uspehu ali ugodnemu skupinskemu vzdušju.

- ◆ Ozaveščajo in razumejo svoje temeljne potrebe
- ◆ Zavestno izbirajo primerne oblike vedenja
- ◆ Vzpodbudno vplivajo na dogajanje v skupini
- ◆ Razvijajo zanesljivost v odnosu z drugimi
- ◆ Sprejemajo in upoštevajo pobude in mnenja drugih

Učenci razvijajo spretnosti skupinskega in timskega reševanja problemov. Vzpodbujamo jih, da postanejo dovetni za potencialni prispevek vsakega posameznika v skupini, se usklajujejo in sklepajo kompromise.

- ◆ Oblikujejo svoje mišljenje o določenem socialnem vedenju
- ◆ Posredujejo in utemeljujejo svoje mnenje skupini

- ◆ Sprejemajo mnenja drugih članov skupine
- ◆ Sklepajo kompromise in dogovore
- ◆ Naučijo se skupinskega reševanja problemov
- ◆ Razvijajo zavest o možnih načinih spoprijemanja z različnimi oblikami socialnih interakcij

Učence vzodbujemo k vztrajnosti pri premagovanju naporov in ovir na poti do cilja. Vzodbujemo njihova močna področja.

- ◆ Prepoznavajo svoje temeljne potrebe in nagnjenja
- ◆ Naučijo se smiselno načrtovati svoja dejanja
- ◆ Naučijo se dolgoročnega postavljanja ciljev
- ◆ Naučijo se odgovornosti in postopnosti v procesu doseganja lastnih ciljev
- ◆ Gradijo svoje samoocenjevalne spretnosti in se zavedajo učinkovitosti
- ◆ Zavedajo se zahtevnosti različnih situacij
- ◆ Vrednotijo lastne odzive na prosocialno in antisocialno vedenje.
- ◆ Razvijajo lastno moralno presojanje v določenem socialnem vedenju
- ◆ Razvijajo vztrajnost pri doseganju ciljev, kljub telesnim in duševnim motnjam

Učenci se usposablajo za zavestnejše in kreativnejše odločanje o svojem ravnanju in lastnih vlogah v medosebnih odnosih. Prepoznavajo in sprejemajo napake v svojem vedenju.

Spodbujamo jih k kritičnosti do samega sebe in konstruktivnemu sprejemanju kritike.

- ◆ Pojasnjujejo in utemeljujejo vrednost pozitivnega vedenja
- ◆ Presojajo in utemeljujejo pomen in posledice negativnega vedenja.
- ◆ Prepoznavajo in korigirajo napake v svojem vedenju
- ◆ Izražajo lastno moralno presojo o nekem vedenju
- ◆ Prepoznavajo različne izbire reagiranja v danih situacijah

4. PRIMERI DEJAVNOSTI

- ◆ Socialne igre
- ◆ Gibalne igre
- ◆ Gibalno izražanje in ustvarjanje
- ◆ Likovno izražanje in ustvarjanje
- ◆ Igre z lutkami
- ◆ Kooperativne igre
- ◆ Igre vlog
- ◆ Besedne igre, dramatizacija
- ◆ Pantomima

5. ZNANJA, KI JIH MORAJO IMETI IZVAJALCI SPECIALNO PEDAGOŠKE DEJAVNOSTI

Specialno pedagoško dejavnost socialno učenje izvajajo strokovni delavci: univ.dipl.defektolog, univ.dipl. socialni pedagog, univ. dipl. psiholog.

6.SPECIALNO DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Socialno učenje se uresničuje preko priporočenih dejavnosti, s katerimi uresničujemo različne cilje. Dejavnosti so naravnane odprto. Odprtost se kaže pri izbiri snovi, pri organizaciji, pri izbiri metod.

Pri socialnem učenju je pomembna raznolikost in sistematičnost aktivnosti, prilagojenih razvojni stopnji učencev. Še posebej je poudarjeno aktivno ali izkustveno učenje in učenje s pomočjo opazovanja drugih. Osnove za tovrstno učenje predstavljajo spontane izkušnje, ki jih učenci dobijo doma, v vrtcu, v šoli, v skupini, med vrstniki, ali pa načrtno sprožene izkušnje, ki jih v razredu ali skupini izzove učitelj.

S tem ponudimo učencem različne možnosti, da posegajo v dogajanje, svobodno izražajo svoje ideje, stališča, predvsem pa pri tem prihajajo do lastnih spoznanj in razvijajo odgovornost do sebe in drugih.

Za raznolike pristope je potrebno ustvariti sproščeno socialno klimo, ki omogoča in spodbuja enakopraven položaj in medsebojno spoštovanje vseh udeležencev v njem.

Učitelji in vzgojitelji naj pri svojem delu uporabljajo bolj specifične metode za spodbujanje pozitivnih odnosov in medsebojnega vedenja:

- razvijanje strategij za upravljanje s socialnim vedenjem v razredu
- nudenje praktičnih učnih aktivnosti, katerih cilj je izboljšanje medsebojnih odnosov in spretnosti komuniciranja, kar vpliva na izboljšanje razredne klime
- nudenje učnih aktivnosti, ki spodbujajo učence k razmišljanju, razumevanju in vrednotenju medosebnih odnosov
- oblikovanje priložnosti za spodbujanje učencev k pogovorom o moralnih vrednotah na področju odnosov
- nudenje primerne situacije, katera učencem omogoča, da pokažejo pristno prosocialno vedenje.

Ključne vrednote socialnega učenja so: samospoštovanje in skrb zase, spoštovanje drugih in skrb zanje, občutek socialne odgovornosti, zavezanost učenju in občutek pripadnosti.

Šola lahko sama po sebi, s pomočjo vrlin in etosa, ki ga poudarja, nudi primerne okoliščine za učenje socialnega vedenja in spodbujanje osebnostnega in socialnega razvoja učencev. Učitelji učencem pomagajo razvijati socialno razumevanje, njihovo razmišljanje in razpravljanje o vseh razsežnostih socialnega vedenja. Ena najpomembnejših nalog vsakega učitelja je izgrajevanje in ohranjanje pristnih in empatičnih odnosov.

Učitelj se s socialnim učenjem seznanja skozi izobraževalni proces preko študijskih skupin in organiziranih seminarjev za razvijanje socialnega učenja - Kataloga stalnega strokovnega izpopolnjevanja v vzgoji in izobraževanju za strokovne delavce.

Učenci preko predlaganih strokovnih pristopov, metod, modelov in različnih dejavnosti razvijajo socialno vedenje, sposobnosti vključevanja v socialne interakcije in oblikujejo socialne odnose. Razvijajo primerno – prosocialno vedenje. Naučijo se razmišljanja, razpravljanja o notranjih občutkih, prepoznavanja in analiziranja lastnega vedenja in upoštevanja občutkov in vidikov vedenja svojih vrstnikov in drugih ljudi.

Socialno učenje ni omejeno zgolj na predvidene učne ure, temveč je prisotno v vsakodnevnem vzgojno – izobraževalnem procesu. Vključujemo ga v interesne dejavnosti, kulturne, naravoslovne, tehniške, športne dneve in druge šolske dejavnosti: šola v naravi, likovne kolonije, raziskovalni tabori, projekti, ustvarjalne delavnice, medšolske izmenjave, prostovoljno socialno delo.

Socialno učenje sega tudi čez šolske zidove, v samo življenje, v ustanove in zavode, ki nudijo celodnevno vzgojo in izobraževanje, v lokalne skupnosti in širše okolje.

Tu se skrivajo inovativne možnosti šole in pouka, pa tudi ustvarjalni in inovativni postopki učencev, učiteljev, staršev in drugih v udejanjanju postopkov za socialno učenje.

Socialno učenje kot specialno pedagoška dejavnost se izvaja v ustrezno opremljeni učilnici, s sodobnimi avdiovizualnimi pripomočki, didaktičnim materialom in didaktičnimi pripomočki, knjigami, lutkami, igračkami ter raziskovalnimi koticami.

Učitelji in vzgojitelji na osnovi lastnih opažanj dinamike v razredu, diagnostičnih kart, raznih ocenjevalnih lestvic, zbirnih listov, analiz, različnih ocenjevalnih tehnik in metod, ocenjujejo in spremljajo stanje in razvoj posameznikov in skupine. Sistematično beležijo rezultate in na osnovi letih izbirajo in prilagajajo vsebine učnega načrta socialnega učenja.

Predstavljen načrt za specialno pedagoško dejavnost se prilagaja, preoblikuje in dopolnjuje glede na situacijo razredne dinamike, socialnega stanja skupine in posameznikov.